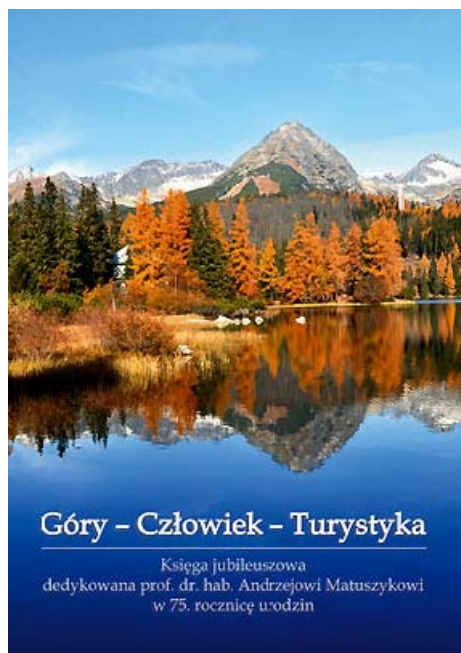

Góry - Człowiek - Turystyka

Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr. hab. Andrzejowi Matuszykowi w 75. rocznicę urodzin

Redakcja: Piotr Cybula, Marek Czyż, Sabina Owsianowska

Wydawca: Proksenia i WSTiE w Suchej Beskidzkiej

Miejsce i rok wydania: Kraków 2011

ISBN 978-83-60789-38-4

Ilość stron: 398

Pięknym, przyjętym zwłaszcza w kręgach uniwersyteckich zwyczajem jest publikowanie w rocznicę urodzin czy też pracy naukowej cenionych i zasłużonych uczonych dedykowanych im ksiąg jubileuszowych. Kontynuując tę tradycję, Wydział Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie oraz Wyższa Szkoła Turystyki i Ekonomii w Suchej Beskidzkiej, a także przyjaciele, uczniowie i współpracownicy przygotowali taką księgę

dedykowaną prof. dr. hab. Andrzejowi Matuszykowi.

Profesor, postać niezwykła, postrzegany przez wiele osób jako mistrz, wybitny dydaktyk, naukowiec i humanista, polem swych naukowych zainteresowań uczynił turystykę i góry, będące zarazem jego największą pasją.

Księga jubileuszowa składa się z sześciu rozdziałów, które obejmują 38 tekstów o różnorodnej strukturze i długości.

Publikację rozpoczyna, zaraz po słowie wstępnym od redaktorów oraz rektorów obydwóch wspomnianych uczelni, wiersz „Na kolana” Michała Jagiełły, taternika, alpinisty, ratownika TOPR-u, przewodnika tatrzańskiego, pisarza, poety, eseisty. Sylwetkę prof. Andrzeja Matuszyka przedstawia pierwszy rozdział publikacji. Rozpoczyna się on wspomnieniami Leszka Zabdry, niegdysiejszego partnera wspinaczkowego profesora. Sięgające lat 70. reminiscencje dotyczą pierwszego spotkania obydwóch naukowców, a także jego działalności górskiej w kolejnych sezonach.

Bardzo skrupulatnie i szczegółowo biografię naukowca omawia Robert Rokowski, pracownik kierowanego przez wiele lat przez Profesora Andrzeja Matuszyka Zakładu Alpinizmu i Turystyki Kwalifikowanej AWF w Krakowie. Pomimo tego, że profesor ukończył filologię polską i przez wiele lat pracował jako asystent i starszy asystent w Katedrze Historii Literatury Polskiej WSP w Krakowie, a później jako kierownik Biblioteki Instytutu Filologii Polskiej tejże uczelni, jego pasją były góry i wspinaczka - końcem lat 60. i w latach 70. XX wieku uprawiał taternictwo i alpinizm, wspinając się wpierw w Tatrach, a później m.in. w Hindukuszu, Kaukazie i Górach Ałtaju, wziął także udział w wyprawie w góry Spitsbergenu. Działalność ta zaowocowała w 1977 roku podjęciem pracy w powstającym wtedy na krakowskiej AWF w Instytucie Wychowania Fizycznego i Sportu Zakładzie Alpinizmu. Karierę naukową Profesor związał ze swoją pasją górską jako pedagog turystyki-i badacz humanistycznych problemów sportów wspinaczkowych.

W kolejnych rozdziałach publikacji Tomasz Ręgwelski opisuje wkład Profesora w utworzenie i działalność Zakładu Alpinizmu i Turystyki Kwalifikowanej AWF w Krakowie, a Sabina Owsianowska, sekretarz redakcji czasopisma „Folia Turistica”, jego rolę jako redaktora naczelnego w umacnianiu pozycji periodyku wśród punktowanych

czasopism naukowych (dziś jedno z najwyższych punktowanych czasopism poświęconych problematyce turystyki w Polsce).

Część druga publikacji, zatytułowana „Wartości – Ideologia - Tradycja”, składa się bardzo różnorodnych, najczęściej krótkich tekstów podejmujących tematykę aksjologicznych aspektów alpinizmu oraz symboliki górskich wypraw. Józef Lipiec, filozof z Uniwersytetu Jagiellońskiego, pisze o aksjologicznych przeobrażeniach górskich wartości, które niesie wspinaczka i wyprawy oraz ich znaczeniu dla indywidualnych biografii również w kontekście wpływu na najbliższych oraz na ludzi obecnych w kręgu kultury górskiej.

Maria Zwiosło w zajmujący sposób opisuje symbolikę góry. Walorem artykułu jest szerokie odniesienie do tekstów kultury podejmujących tę tematykę. Autorka przywołuje w kontekście symboli i mitów także myśli największych współczesnych hermeneutów: M. Eliadego, P. Ricoeura, P. Tillicha. Niestety moim zdaniem używa w tekście nadmiernej ilości określeń łacińskich, co zaburza odbiór artykułu. Tekst zamyka przywołanie wypowiedzi współczesnych alpinistów i o alpinistach wracających z najwyższych gór.

Pojęcie „montanofilii” ukuli Zbigniew Witkowski i Adam Mroczka, autorzy kolejnego tekstu, będącego swobodną analizą osobowości prof. Matuszyka, w kontekście kategorii osób, będących miłośnikami gór. Tekst, nieco żartobliwy, poprzez strukturę oraz charakter przyjmuje formę naukowej dysputy nad rodzajami, charakterem, skłonnościami do „montanofilii”.

Refleksję przyrodniczo-duchową nad korelacją gór i wody proponuje Joanna Pociask-Karteczka. Analiza procesów zachodzących w górach za przyczyną wody w różnych stanach skupienia stanowi kanwę tekstu. Specyficznym fragmentem jest część dotycząca duchowych aspektów styczności człowieka z wodą i górami, wydaje się on chaotyczny i nie pasujący do całości.

Reminiscencje o zdobyciu południowej ściany Zamarłej Turni przywołuje Ewa Roszkowska. Tekst ten stanowi ciekawą analizę dokumentów, zapisków i relacji prób zdobycia tej legendarnej ściany a także ideologiczne uzasadnienie i znaczenie jej przejścia. Podobną metodą badawczą posłużył się Łukasz Ziółkowski przyglądając się sylwetce i dokonaniom Andrzeja Heinricha, wybitnej postaci polskiego himalaizmu. Drugą część zamykają rozważania Janusza Sondela o dziejach tradycji uniwersyteckiej, przygotowane na podstawie badań na temat historii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Kolejna część oscyluje wokół tematyki sportów ekstremalnych oraz gór w relacji z kulturą fizyczną. O ich znaczeniu dla dziejów kultury fizycznej pisze w krótkim tekście Ewa Kałamacka. Ciekawą perspektywę prezentuje kolejny artykuł, ukazujący turystykę ekstremalną w ujęciu psychologicznym. Jej różnorodne formy coraz bardziej popularne również w naszym kraju, skupiają miłośników nie tylko ekstremalnych doznań związanych z rajdami przygodowymi, wyprawami wysokogórkimi, ale także turystów poszukujących wyjątkowych doznań czy emocji, choćby w parkach tematycznych.

Interdyscyplinarnego charakteru publikacji dopełnia tekst dotyczący medycyny górskiej. Zajmujące są opisy historii medycyny górskiej w Andach, szkoda, że opis współczesnych działań podejmowanych w tym zakresie został podany w formie pigułki.

Szymon Krasicki pisze o wybranych zagadnieniach narciarstwa wysokogórkiego, zastanawiając się m.in. nad jego odmianami, a także nad uprawnieniem nazwy „sporty zimowe”. O innym sposobie eksploracji gór – tym razem z wykorzystaniem roweru – dywaguje Artur Kurek, prezentujący początki kolarstwa górskiego na terenie Karpat.

Interesujący temat podejmuje autorka kolejnego tekstu, Małgorzata Okupnik, badająca teksty autobiograficzne sportowców samotników, pisze o sposobach narracji oraz wpływie ich tworzenia na tożsamość twórcy. Niejako nawiązaniem do tego artykułu jest tekst dotyczący sensu podejmowania ryzyka Wojciecha Swędziola. Autor prezentuje różne uzasadnienia: wyjaśnienia psychologów, psychiatrów, filozofów, oddaje także głos wybitnym

alpinistom. Rozdział ten kończą rozważania o historii wprowadzenia zajęć z wychowania fizycznego dla młodzieży akademickiej.

Część czwarta publikacji obejmuje teksty podejmujące przede wszystkim tematykę wędrówek górskich w literaturze i sztuce. Postać Teodora Tripplina, a także opowieści o tym pisarzu i lekarzu, przywołuje Jacek Kolbuszewski. Autor tekstu prezentuje pokrótce burzliwe życie oraz perypetie i historie związane z opublikowaną przez bohatera artykułu pracą zatytułowaną „Wycieczki po stokach Galicyjskich i Węgierskich Tatrów”. Niezwykle warszawskie czasopismo turystyczno-krajoznawcze „Wędrowiec” analizuje w kontekście wędrówek po Dolinie Prądnika Iwona Cybula. Kolejny tekst poświęcony został twórczości Walerego Eljasza Radzikowskiego, malarza, grafika i działacza społecznego. Autorzy analizują opracowania dotyczące artysty oraz bliżej przyglądają się jego twórczości, biorąc pod uwagę sposoby przedstawiania Tatr w jego pracach literackich i malarskich, zwracając uwagę na specyficzną dychotomię. Krótki przyczynek do dziejów taternickiej literatury przewodnikowej Wiesława A. Wójcika oraz tekst Tomasza Ręgwelskiego o roli czasopism wspinaczkowych w rozwoju kultury „okołotaternickiej” zamykają ten fragment publikacji.

Przedostatnia część to cztery teksty. W pierwszym z nich, Krzysztof Przeclawski snuje socjologiczne rozważania o związkach między turystyką górską a socjalizacją, zwraca też uwagę na wychowawczą rolę takich wędrówek. Na koniec przywołuje słowa Władysława Krygowskiego, wybitnej postaci powojennej turystyki, któremu z kolei poświęcony jest cały kolejny tekst Iwony Dominek. Autorka wskazuje w jakich warunkach rodziły się zainteresowania turystyczno-krajoznawcze Krygowskiego a także umiłowanie gór. W udany sposób wskazuje czynniki je kształtujące a także opisuje niektóre doświadczenia turystyczne o szczególnym znaczeniu dla kształtowania się jego tożsamości.

Do badań przeprowadzonych wśród studentów krakowskich uczelni odwołuje się Bartosz Szczehowicz. Dokonuje on identyfikacji postaw oraz preferencji studentów wobec nasycenia imprez turystycznych elementami obecnymi w kwalifikowanej turystyce górskiej.

Dwa teksty dotyczą aspektów prawnych związanych z turystyką. Jeden, zamykający omawianą część, podejmuje tematykę świadomości odpowiedzialności prawnej oraz regulacji prawnych związanych z uprawianiem turystyki górskiej i alpinizmu. Temat ważny, zwłaszcza w kontekście sporej liczby wypadków w górach, a także w związku z coraz popularniejszymi wyprawami w góry wysokie, przeznaczonymi dla „przeciętnego turysty”.

Drugi z tekstów znajduje się już w ostatniej, zamykającej księgę jubileuszową części. Piotr Cybula pisze w nim na temat definiowania pojęcia przewodnika turystycznego i jego zadań w oparciu o analizę testów ustaw o usługach turystycznych. Autor zgłasza słuszne uwagi krytyczne, a całość konstatuje postulatami zmian w obowiązujących przepisach.

Kolejne teksty odnoszą się do turystyki na terenie Krakowa. Bożena Alejsiak pisze o tym mieście jako ważnym ośrodku turystyki młodzieżowej. Artykuł powstał w oparciu o badania przeprowadzone wśród dwóch grup młodzieży: w wieku szkolnym i dorosłej, a autorka przeanalizowała m.in. długość pobytu, cele przyjazdu, czy częstotliwość odwiedzin. Anna Wilkońska pisze z kolei o Krakowie jako celu turystyki pielgrzymkowej. Omawia miejsca i obiekty kultu religijnego, sięgając do tych historycznych, od czasów średniowiecza po współczesne. Wartości dodają zamieszczone autorskie mapy z rozmieszczeniem obiektów, co ułatwia porównanie zmian dokonujących się na przestrzeni wieków.

Kwestie pielgrzymowania podejmuje także Kazimiera Orzechowska-Kowalska, omawiająca aspekty pielgrzymki do Santiago de Compostela w kontekście trudów związanych z górską wędrówką, ale zarazem dziedzictwem kulturowym, które pielgrzym napotka na swojej górskiej drodze. Tekst zajmujący, z licznymi kulturowymi doniesieniami.

O małym himalajskim kraju – Królestwie Bhutanu piszą Zygmunt Kruczek i Michał Kruczek. W bardzo skrótowy sposób przybliżają jego walory a także omawiają etapy rozwoju turystyki w tym kraju. Szkoda, że zamieszczone zdjęcia są w formie czarno-białych wydruków. Całość publikacji zamyka artykuł Sabiny Owsianowskiej o poszukiwaniu nowych

metafor podróży – pytanie jakże istotne w kontekście zachodzących współcześnie przemian społecznych. Warto jeszcze wspomnieć o tekście Krzysztofa Kaganka o turystyce w edukacji osób niepełnosprawnych. Autor dokonuje wielu ciekawych systematyzacji i porządkuje wiedzę na ten temat a także wskazuje drogi edukacji poprzez turystykę aktywną.

Powyższa analiza zamieszczonych artykułów pokazuje sporą różnorodność w rodzaju i charakterze opublikowanych tekstów. Rozdziały mają zaburzone proporcje i niektóre z tekstów pasowałyby moim zdaniem bardziej do innego zaszeregowania. Brakuje też liczniejszego odwołania w tekstach do badań. Specyfika tego typu ksiąg pozwala jednak na odstępstwa od przyjętych w publikacjach naukowych reguł. Jej znaczenie podnosi także umieszczenie w niej tekstów wielu wybitnych naukowców zajmujących się turystyką kwalifikowaną, socjologią turystyki oraz innymi dziedzinami pokrewnymi.

Podsumowując, recenzowaną publikację należy uznać za wartościową i wartą rekomendacji, choćby ze względu na charakter i różnorodność poruszanej w niej problematyki. Powinna zainteresować zarówno środowisko naukowe, teoretyków i praktyków zajmujących się szeroko rozumianą turystyką, w tym szczególnie górską, jak i podróżników, alpinistów. Szkoda, że nie ma, poza piękną fotografią na okładce, kolorowej wkładki, która zapewne stanowiłaby dodatkowy walor tejże książki.

Warto jeszcze podkreślić, że namysł nad biografią ma szczególny walor dydaktyczny i naukowy. Publikacja stała się okazją do spotkania pracowników różnych uczelni, do refleksji, nie tylko *stricte* naukowej, nad turystyką. Księga jest także w moim odczuciu przejawem wpływu, jaki wywarł Mistrz na poglądy współpracowników, przyjaciół i uczniów oraz na ich sposób postrzegania turystyki i człowieka jako turysty, a także roli gór. Stąd też w mojej opinii, pozycja ma podwójny walor, jest kolejną książką wpisującą się w krąg ciekawych publikacji z zakresu turystyki, ale również pozycją wskazującą znaczenie niezwyklej relacji Mistrz-Uczeń, o czym świadczą liczne odwołania do tekstów Andrzeja Matuszyka a także liczba tekstów autorstwa pracowników Zakładu Alpinizmu i Turystyki Kwalifikowanej AWF.